

סימן נד

חובת פיוס ורצוי בערב יוה"כ

כשמבקש מחילה שאם פגם מבקש על הכל סליחה ודי בכך ע"כ. ולפי זה אולי תחישב קושייתנו דבכל השנה כשלא נודע לחבירו כלום אם מבקש פתאום מחילה, הלה מרגיש שפגם לו ומצטער, אבל בערב יוה"כ כל אחד מבקש מחילה על ספק נדנוד פגם, וע"כ אינו מצטער כלל כשחבירו מבקש ממנו מחילה, וכה"ג ערב יוה"כ לבד הוא זמן הזכור וראוי לבקשת מחילה, וא"ש הא דמבואר בש"ע לבקש מחילה בערב יוה"כ דוקא דמיירי בכה"ג ודו"ק היטב.

אמנם כשנתבונן בגמ' סוף יומא (פו.) נראה דאם חטא אי ציער לחבירו לא סגי במה שאינו מקפיד עוד עליו ומוחל לו, רק חבירו לא נתכפר אלא אם ביוה עצמו לבוא ולבקש מחילה, דבמה שמכניע ומבייש עצמו לבקש מחילה היא גופא חלק מכפרתו שמעכב, דבגמרא שם איתא דרב רצה דוקא שהטבח יבקש מחילה והמתין כל היום עד שמת הטבח ע"ש היטב, ולא הסתפק במה שהסכים למחול, שהטבח לא נתכפר אלא אם הכניע עצמו לבקש מחילה, וכן שמעתי שהגאון רבי יצחק בלור זצ"ל הכריע מגמרא הג"ל האי יסוד דרק כשמבקש מחילה מתכפר בזה שמבזה עצמו.

ונראה להוסיף דלא נוכל לדחות הראי' ונימא דלהכי לי"מ מחילת רב מבלי שהטבח יבקש, דאמרין בקידושין (מא:) "אישה הפירם וה' יסלח לה, במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנוזר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים, ר"ע כי מטי להא קרא בכי ומה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריך כפרה וסליחה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה" ע"ש, וא"כ הכא נמי אף דרב מחל לא מוהי כיון שהטבח לא ידע ונתכוון לעבירה צריך כפרה, אבל הראיה מנכוחות דרב לא נצטרך לזה להמציא עצמו שיבקש ממנו מחילה, רק יודיעו וסגי שלא מתכוון עוד לעבירה, אלא ע"כ רק אם מכניע עצמו ומבקש מתכפר.

במשנה יומא (פה.) איתא "עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו דרש רבי אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו" ע"ש, וכן איתא בש"ע ר"ס תר"ו דבערב יוה"כ צריך לפייס חבירו שהקניט ואם אינו מהפייס בראשונה יחזור וילך פעם שנייה ושלישית ובכל פעם יקח עמו ג' אנשים ואם גם אז אינו מתפייס אינו זקוק לו ע"ש.

ויש לתמוה דלכאורה משמע דהאי חיובא לפייס חבירו שהקניט מצותה בערב יוה"כ דוקא, וקשה היאך שרינן ליה להמתין עד אז, והא לכאורה מחוייב תיכף לפייס ולא לאחר אפילו עד ערב ראש השנה וכ"ש עד ערב יוה"כ, ולמה תלינן האי חיובא בערב יוה"כ דוקא, ומצאתי שכבר הרגיש בזה המ"ב שם (ר"ס תר"ו) ומביא בשם איז הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל שאין הכי נמי החיוב כל השנה, רק אם אין לו פנאי ממתין, משא"כ בערב יוה"כ מחוייב לתקן ולטהר עצמו מפשעיו, וע"כ מחפש חבירו לבקש ממנו מחילה ע"ש היטב, ולפי דבריו אין החיוב דוקא בערב יוה"כ רק חל כבר מקודם, אבל משמעות הש"ע ומפרשים שחיוב מיוחד בערב יוה"כ דוקא, וצ"ע בטעם הדבר, והא לכאורה החיוב נמי כל השנה כולה.

ונוכל ליישב ע"פ מה ששמעתי (מהגר"א דסלר זצ"ל) על הגאון והצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל שביאר דלפעמים במה שמבקש מחבירו מחילה, בזה גופא עובר עבירו, שמצטער בזה חבירו, דכל זמן שאין הלה יודע שחבירו ביה איתו ודיבר עליו לשון הרע וכדומה אינו מצטער כלל, ועכשיו כשחבירו מבקש ממנו מחילה ומפרט מה שעשה, בזה גוסא נודע לו וע"כ מצטער ונגרם לו צער ועגמת נפש, וע"כ דעת הגאון רבי ישראל זצ"ל שכה"ג ראוי לסתום

אמנם אולי נוכל לדחות שהמבזה ת"ח שאני שאין רפואה למכתו, אבל המבזה חבירו אם מחל לו סגי ואין צריך דוקא להכניע עצמו לבקש מחילה, אבל נראה עיקר שההכנעה לבקש מחילה היא מגוף הכפרה, וכן משמע מדברי התנחומא מובא בבבאור הגר"א (סימן תר"ו) "ואם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה, אמר רבי יוסי בן דורמטקית סימן זה יהיה מסור בידך כל הימים שאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים, ואם אינך מרחם על חבירך אין לך מרחמים מה יעשה, אמר ר' שמואל יביא עשרה בני אדם ויעשה שורה אחת ויאמר להם קטטה היתה ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קיבל עליו והקב"ה רואה שהשפיל עצמו ומרחם עליו" ומשמע דהכפרה היא מפני שהשפיל עצמו ובלא זה לא נתכפר וא"ש לדברינו הג"ל.

לפי זה דברי הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל הם קולא גדולה, דאי אין צריך לפרט שפגם נגדו רק סתם שאם פגם פעם מבקש מחילה, אינו מתבייש כלל ולא משפיל עצמו כי כן וחסר עיקר כפרתו, רק דעת הגאון הג"ל דמ"מ אין לו היתר לגרום צער לחבירו כדי שהוא יקבל כפרתו, וצ"ע בזעת שאר הפוסקים בכ"ז, שאולי אם אינו מתכוון לגרום צער רק אדרבה רצונו לרצות את חברו בזה אין איסור, דלא מיקרי בזה מבזה חבירו ומחויב להתבונות ולגלות כדי להתכפר, ואין בידי כעת הפוסקים לעיין אם גילו דעתם בזה א).

אמנם עיקר קושיא דילן על הש"ע למה צריך לרצות בערב יוה"כ דוקא ולא קודם, נראה ליישב דמי שמקניט חבירו ומצער עובר על ל"ת דאונאת דברים וקיימא לן דמי שעבר על ל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר כמבואר בסוף יומא, וכיון שרק ביוה"כ נגמר הכפרה, ראוי להתבונות ולבקש מחילה כדי לגמור בזה כפרתו ביוה"כ, והיינו מפני שמיידי שחבירו אינו מקפיד והם עכשו בלאו הכי בשלום זה עם זה, ערב יוה"כ מבזה עצמו לבקש מחילה, אבל אם הקניט חבירו והלה מקפיד צריך לילך מיד לבקש מחילה ואסור לאחר עד ערב יוה"כ, ובזה לא מיידי הש"ע כלל ודו"ק היטב בזה כי נכון הוא.

(א) ובמ"א ר"ס תר"ו איתא בשם הב"ח שצריך לפרט החטא שחטא לחבירו, וע"ש בבבאור הגר"א שבעצם היא גמרא מפורשת, ומוסיף המ"א וג"ל דאם חבירו מתבייש מזה לא יפרסם אתי ע"ש, וא"כ לכאורה דברי הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל מפורשים כבר במ"א, רק המ"א מתיר במקום בושה שלא לפרט והגאון רבי ישראל זצ"ל מתיר במקום צער שכן מסתברא שאין לחלק ביניהם. אבל לע"ד חידוש בזה דבר גדול, שהמ"א מיידי שחבירו יודע רק מתבייש כשמוכירים אותו עוד פעם מהענין, ובזה לדעת המ"א כיון שהמבקש הכניע עצמו סגי, אבל הגאון רבי ישראל זצ"ל מתיר שאפילו חבירו אינו יודע כלום שבזהו ועל מה מבקש מחילה, וכה"ג המבקש לא מתבזה ולא הכניע עצמו ולכאורה חסר בעיקר כפרתו, מ"מ דעת הגאון רבי ישראל זצ"ל דמוענין

ובגמרא יומא (פו) איתא דהקרא "מכסה פשעיו לא יצליח" מיידי בעבירות שבין אדם לחבירו שצריך לפרט החטא, והיינו טעמא דבמה שמתבייש מתכפר כמבואר בהשגת הראב"ד פ"ב ויתשובה, ומוכח שהבושה מעיקר הכפרה, וע"כ בעבירות שבין אדם לחבירו מכניע עצמו ומבקש מחילה וזהו כפרתו.

אמנם כל זה ברצוי אם פגם בחבירו, מה שמתבייש לבקש מחילה היא כפרתו, ובעבירות שבין אדם למקום אם מתודה לקיים מצות תשובה נראה נמי מלשון הרמב"ם שהבושה הוא בכלל עיקר חיוב תשובה וז"ל ריש הלכות תשובה, כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וכו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה ודוי דברים, ודוי זה מצות עשה כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של ודוי וכל המרבה להתודות ומאריך בענין הרי זה משובח", הרי שצריך התשובה היא עזיבת החטא וקבלה להבא וכולל בעיקר הודוי, "נחמתי ובושתי במעשי" הרי שכולל הבושה בעיקר חיוב תשובה, ובלא זה לא קיים המצוה כלל ע"ש היטב לשונו.

והרמב"ם בסה"מ (ע"ג) סתם הדברים ופירש "וזהו הודוי שיאמר אנא השט חטאתי עויתי ופשעתי ועשיתי כך וכך ויאריך המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחנות לשונו", והשמיט היסוד דבעינן נמי לקיום המצוה שיתבייש מחטאיו, אבל אין זה ראייה שגם הקבלה להבא שהיא יסוד ועיקר התשובה לא הזכיר כאן, וע"כ לא נתייחס לפרש כל גדרי התשובה בסה"מ.

ובברכות (יב:) איתא "העושה דבר ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו" ומבואר שזהו מדריגה גדולה וע"כ מוחלין לו כל עונותיו, אבל אין זה חנאי לתשובה דבלא זה נשאר עליו החטא שא"כ זהו מחובת

ממנו כפרתו וכלכו שלא יגרום לחבירו עגמת נפש, ואף שמתפייס ח"כ, מ"מ אית ליה צערא בשעתיה בששומע, ואין לו היתר לצער חבירו אפילו לרגע כדי שיתכפר כראוי.

ולע"ד נראה דאפילו אי אפשר לו לפרט לחבירו מה שחטא שמתבייש או מצער אותו בזה, מ"מ אם אפשר מחוייב לומר לו חטאתי לך ולא סגי בבקשת מחילה לבד, וכן מפורש בירושלמי סוף יומא, הוין דחטא על חבירי צריך ממיר עליה סרחית עלך ע"ש, ובמחצית השקל ר"ס תר"ו מפרש בירושלמי שאין צריך לפרט דמיידי במתבייש, ומשמע דע"כ צריך לומר לו חטאתי לך, ורק אם מתבייש גם מזה, פסור לגמרי להודיע, אבל אם אפשר ראוי לינהר לומר לו עכ"פ חטאתי לך, ואם אפשר לפרט חייב לעשות כן, שכל זה בכלל כפרתו כמ"ש.

מועדים

יה"כ סימן נד

וזמנים

קיא

התשובה, אבל אינו ראייה דהתם לא מיירי מעבירה דוקא, רק „העושה דבר ומתבייש בו“, אבל אם חטא אז הבושה מעיקר הובת המצוה, אבל בשע"ת לרבנו יונה מונה עשרים עיקרים לתשובה, אבל אלו הם רק מדרגות לתשובה ע"ש.

אבל לעיקר המצוה דעתו דסגי בחרטה ועזיבת החטא, אבל צ"ע לשיטת הרמב"ם אי הבושה מעיקר מצות תשובה כמשמעות לשונו או לא, דאולי אם מתחרט אף שלא הגיע למדרגת הבושה קיים עיקר המצוה מה"ת וצ"ע שם.